

8. Liddell S.K., Johnson R.E. American Sign Language: The Phonological Base. Sign Language Studies. 1989. Vol. 64. P. 195–277.

9. Schnepf J.C. A Representation of Selected Nonmanual Signals in American Sign Language. College of Computing and Digital Media Dissertations, 2011. URL: https://via.library.depaul.edu/cdm_etd/4

10. Valli C., Lucas C., Mulrooney K.J. Linguistics of American Sign Language. 4th Ed. Washington: Gallaudet University Press, 2005. 552 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-300-5-27>

**РОМАН «ЩО ЗАПИСАНО В КНИГУ ЖИТТЯ»
МИХАЙЛА СЛАБОШПИЦЬКОГО КРІЗЬ ПРИЗМУ
СУЧАСНОЇ БІОГРАФІСТИКИ**

Комарницький Є. П.

*аспірант спеціальності 035 – Філологія
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

*Науковий керівник: **Віннічук А. П.**
кандидат філологічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Біографія як жанр має давні традиції в художній літературі. Інформативні, дидактичні акценти доповнювалися соціально значимими, художньо-естетичними, що створювало умови для нових модифікацій. На межі ХХ–ХХІ ст. збільшилась зацікавленість до біографістики та різновекторних студій. Література, перебуваючи в тісному симбіозі з суспільним життям, зазнала особливих змін, як результат, виокремились пізнавальні та аналітичні функції.

У новітній літературі художня біографія перестає бути лише засобом белетризованої інформації про життя митця. Залежно від закладеного автором сенсу може відбуватися трансформація від детальної біографізації головного героя, до опосередковано суб'єктивного сприйняття образу письменника. Як наслідок, художньо-біографічна проза поєднала в собі риси документальності та художності, що дало змогу реалізації в жанрових формах – роману, повісті, есе, оповідання чи нарису.

XXI століття характеризується активним літературним процесом, який незворотно спричинив трансформації жанрів. Не стала виключенням і біографічна проза, адже виникла потреба в переосмисленні життя і творчості багатьох знакових діячів українського мистецтва. Зазначені фактори зумовили прискіпливу увагу до внутрішнього світу зображуваної постаті.

Яскравим творцем художніх текстів біографічного характеру є Михайло Слабошпицький – літературний критик, прозаїк, публіцист та активний громадський діяч. Найважливіше місце в творчому доробку автора посідає біографічна проза, яка представлена романом-есе, романом-колажем, романом-ревю та романом-біографією. У біографічних творах яскраво простежуються модифікації, саме тому нові жанрові різновиди сучасної епіки вимагають нових нестандартних підходів до інтерпретації. Уся творчість М. Слабошпицького глибоко пронизана психологізмом та інтелектуальною наповненістю [1, с. 118].

Художньо-біографічний роман «Що записано в книгу життя: Михайло Коцюбинський та інші» налічує індивідуально-психологічні та громадські портрети Коцюбинського, Винниченка, Самійленка й Чикаленка, меншою мірою – Могилянського, Єфремова та Леонтовича. Також автор зосереджує увагу не лише на белетризованій біографії, а й на власному життєвому досвіді. У романі яскраво прослідковуються психологічні спостереження, як з власного життя, так і роздуми над життям письменників. У романі М. Слабошпицький пише: *«Він належить до тих людей, яких важко вписати в котресь із поколінь. Суто формально тут усе конкретно й зрозуміло... У біографії біографа – й піонерія з усіма її голосними рецитаціями, і комсомолія, що знизу підпирала «керівну і спрямовуючу» партію КППС. Біограф донесхочу найвся чорного хліба журналістики, а вже потім опинився в критиці й літературознавстві...»* [2, с. 462]. Автор пропонує белетризовану психологічну біографію, що ґрунтується на культурно-історичному та письменницькому тлі, однак, попри це М. Слабошпицький також вдається до естетизації інтелектуальної біографії М. Коцюбинського. Як зазначає сам автор в романі-біографії: *«Він намагався подавати свого героя як підсумок усього того, що з ним було, що йому довелося пережити. А водночас не випускає з поля зору весь соціально-історичний контекст...»* [2, с. 463].

Роман про Сонцепоклонника є поліфонічним, адже мовні партії розподілено між «дев'ятьма голосами»: Михайла Коцюбинського, Михайла Могилянського, Сергія Єфремова, Володимира Самійленка, Володимира Винниченка, Євгена Чикаленка, Володимира Леонтовича, безіменного Біографа та «Жінки, що забажала лишитися невідомою». Кожна глава – це розповідь, героїв про постать М. Коцюбинського, його

життя, товаришування з ним чи його ріднею. Усі з перелічених персонажів так чи інакше піддавалися впливу чи самі чинили вплив на формування головного героя. Сергій Єфремов у романі-біографії казав: *«Мені значно цікавіше говорити про Коцюбинського-письменника, аніж Коцюбинського-людину... Я з глибоким подивом думаю про шлях Коцюбинського до української мови. З нього мав би вийти такий собі вбогенький панич, який відгетьковує селянське наріччя й з усіх сил пнеться до панської культури...»* [2, с. 104].

Кожен герой яскраво та всебічно описує постать М. Коцюбинського, однак, незважаючи на дев'ятиголосося, можемо простежити й авторське бачення, яке виступає домінуючим у зображенні подій. М. Слабошпицький вдається до цитування та аналізу не лише архівних документів, але й листування Сонцепоклонника. Оповідач в главі «Біограф» роздумує: *«Який тоді був Михайло Коцюбинський? ... образ мінорного мовчуна, який вимальовується зі спогадів сестер Недоборовських розвіюється. Хай він не був штатним веселуном, однак ніщо людське йому не було чуже»* [2, с. 52].

Душевний і духовий портрет Коцюбинського зітканий з його художньо-умовних рефлексій, а також сповідей, роздумів і характеристик, укладених у уста його сучасників та пізніших біографів. Але не тільки Коцюбинського показано очима відомих сучасників, його найближчого літературного та культурного оточення, а й українські письменники та громадські діячі постають у взаємному віддзеркаленні, а звідси – у приязних або конфліктних стосунках. Михайло Могилянський у своїх роздумах згадує яким був М. Коцюбинський в останні роки життя: *«Радів кімнаті – сонячній і тихій. Ніяково хвалився, що про нього там турбуються, мовби вдома... таке не могло не тішити його самолюбство... Михайло Михайлович був чоловіком аж надто розумним для того, щоб виставляти ці дитячі радощі напоказ»* [2, с. 39]. Володимир Винниченко на фоні своїх образ та внутрішніх переживань говорив: *«Коцюбинський легко давався себе любити, бо мав аж надто дипломатичний характер, що допомагало йому бути в мирі й приязні з усіма. Він умів кожному сказати комплімент, умів промовчати... таким легко живеться на світі, бо вони не мають ворогів»* [2, с. 266]. У свою чергу, окрім постаті Коцюбинського, ми можемо простежити і лінії життя інших героїв, які тісно переплітались з митцем. Так Сергій Єфремов після смерті Коцюбинського пише листа до командуючого українським військом та народного секретаря Юрка Коцюбинського де засуджує його діяльність, як таку, що суперечить всьому, що робив за життя Михайло Коцюбинський: *«Я знав і любив вашого батька. Я щиро оплакував його дочасну смерть... я, не вагаючись, кажу: яке щастя, що він помер, що очі його не бачили й уші не чули, як син Коцюбинського бомбардує красу землі нашої й кладе в домовину Українську державу!»* [2, с. 73].

Зважаючи на творчість М. Слабошпицького, можемо виокремити актуальність художньої психографії (основним завданням виступає врахування унікальності внутрішнього світу людини та її біографії) та автопсихографія (головним предметом відображення є не зовнішньо-подієвий антураж, а внутрішньо-психологічні явища та процеси чи стани). Саме такий вид біографічного письма свідчить про новаторство у масиві художньої біографії. Автор активно використовує прийоми домислу, вимислу, здогадки, інтуїції, з опорою на документальні матеріали (листи, щоденники, мемуари, сповіді тощо), що робить художньо-біографічні твори – оригінальними витворами художньої літератури. Автор цікаво простежує не лише життєвий шлях М. Коцюбинського, але деталізує творчість митця. Так у одній із глав роману, для розуміння історії “Fata morgana”, М. Слабошпицький вдається до детального дослідження робіт Михайла Потупейка («Спогади про Михайла Коцюбинського»), Володимира Коряка («Поет української інтелігенції М. Коцюбинський»), Ан. Лебідь («М. Коцюбинський. Життя і творчість»), Петра Колесника (Коцюбинський – художник слова) та інших, а також листувань Євгена Чикаленка, Володимира Винниченка та Володимира Самійленка [2, с. 408–430]. Здійснивши аналіз вищесказаного – Михайло Слабошпицький вустами Біографа підсумовує: *«Його боротьба з декадентством і буржуазним націоналізмом в літературі проходили в річці боротьби партії більшовиків. Всіма творчими зверненнями мав завдячувати не своєму талантові, а своєю наближеністю до більшовицького табору. Так записано на скрижалях українського радянського літературознавства. Але дуже чудуватися з того не випадає, бо там ще й не таке»* [2, с. 429].

Особливості жанрово-стильових модифікацій в художньо-біографічному романі М. Слабошпицького «Що записано в книгу життя: Михайло Коцюбинський та інші» зосереджені на комплілятивності та модифікації письма. Автор вибудовує складну текстоконструкцію, беручи за основу автобіографію, епістолярій, спогади тощо, засвідчуючи вихід художньої біографії в матрицю ажанрових творів. Усі назви, епіграфи та мемуарні вкраплення складаються в єдину картину, що формує постать Михайла Коцюбинського.

Література:

1. Кузьменко В. Прозописьмо Михайла Слабошпицького у фокусі біографістики (Черниш А. Жанрово-стильові особливості роману-біографії у творчості Михайла Слабошпицького : монографія). *Слово і час*. 2016. № 3. С. 118–120.

2. Слабошпицький М. Що записано в книгу життя: Михайло Коцюбинський та ін. : роман. Київ : Ярославів Вал, 2014. 496 с.